

## ЗДРАВИЕ

излиза два пѣти въ мѣсець, на  
всѣко 1 и 15 число.

Абонати се приематъ на всѣка  
пош. станция въ Княжеството; ино-  
страннитѣ се адресиратъ до ре-  
дакцията; въ гр. Варна абонати се  
приематъ въ книжарницата на  
А. В. Велчева.

## ЗДРАВИЕ

## ЦѢНАТА

на в. „Здравие“ съ испращанieto:  
за година седемъ лева, за 6 мѣ-  
сеца — четири лева, за 3 мѣсеца  
— два лева и 50 ст.; отдаленъ  
брой — 50 ст.

## Обявления

се приематъ съ плата по 30 ст.  
за единъ редъ.

## ОБЩОДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

PER NOSTEM AD LUCEM!

ОТЪ МРАКЪ КЪМЪ СВѢТЛИНА!

**СЪДЪРЖАНИЕ:** *Върху кжжитѣ въ градоветѣ.*  
*Отъ В. Н. Бензенра. — Нѣколко думи върху отиката.*  
*— Сифилисъ (край). Отъ д-ра Н. Петрова. — Лъ-*  
*куванието отъ сифилисъ. Отъ д-ра С. В. Григорова.*  
*— Общественъ животъ: събиране на материали за*  
*санитарното състояние на Княжеството; обвинение*  
*на аптекаръ Пенчева. — Мѣстна троника. — Лъкар-*  
*ска корреспонденция. — Смѣсь. — Метеорологически*  
*бълъжки. — Обявление.*

Върху кжжитѣ въ градоветѣ. <sup>1)</sup>

Отъ В. Н. Бензенра.

Твърдѣ съжалѣвамъ, че времето и мѣ-  
стото не ми позволяватъ да изложѣ тукъ  
възможно-подробната история на челоувѣ-  
скитѣ жилища. Челоувѣкъ родилъ-ли се е  
голъ, или малко-по-малко е изгубилъ кози-  
ната си — тѣзи въпроси, които сж се по-  
родили на това основание, че на гърбътъ у  
старитѣ и голѣмитѣ горилли (единъ видъ  
маймуни) козината имъ почти съвсѣмъ се е  
истрила, оттова, че тѣ се опиратъ съ гърбъ-  
тъ си на дърветата, — тѣзи въпроси сж за  
насъ безразлични. Челоувѣкъ — отъ самото  
начало на своето появленіе на земята —  
принуденъ е билъ да търси убѣжища отъ  
студъ и бури и други вънкашни влияния,  
свойственни на мѣстния климатъ. Въ най-  
старитѣ времена първобитния челоувѣкъ-бо-  
гатирь, който се е сражавалъ само съ едни  
камени орждия съ голѣми и свирѣни жи-  
вотни, се е ползвалъ съ природни камени  
стѣни (abris sous roches) или съ пещери,  
които той, въ случай потрѣбность, затруц-  
валъ съ камени. До сега още не е рѣшено,  
дали онѣзи камени строенія, извѣстни подъ

общо название мегалитически строенія, били  
сж само гробища или сж били предва-  
рително и жилища? Че животътъ въ пеще-  
ритѣ е възможенъ и удобенъ до извѣстна  
степенъ, това ний забѣлѣжваме и въ настоя-  
щото време: колибитѣ на горскитѣ жители  
не сж-ли усъвършенствованни пещери? Ксе-  
нофонтъ въ своята «Киропедия» разказва,  
какъ войницитѣ, които сж страдали отъ  
снѣгъ и мразъ среди полето, готови сж  
били да се скриятъ въ пещеритѣ, гдѣто хора  
живѣяли заедно съ домашния си добитѣкъ.  
По другитѣ мѣста и при другий климатъ  
жителитѣ, като били стѣснени, по всѣка въ-  
роятность, отъ лютитѣ зѣрове, се стремили къмъ  
бреговетѣ на езерата и, най-сетнѣ, се по-  
селили на тѣхъ, като построили своитѣ жи-  
лища на коли въ водата. Въ подобни жи-  
лища живѣятъ и въ настоящето време много  
жители въ Австралия. Въ Китай и на Ма-  
лайскитѣ острови хората — не вслѣдствие  
на тѣснота, какъ нѣкои предполагатъ, а  
просто защото нѣматъ своя земя — се раж-  
датъ, живѣятъ и умираатъ на лодки; ржцѣтъ  
и тулувището на тѣзи жители сж развити  
отъ работа, а краката имъ, съ които нѣматъ  
какво да правятъ, сж слаби и атрофировани.

Азиатскитѣ и Африканскитѣ чергари сж  
живѣли всѣкога и живѣятъ и сега още подъ  
чаджри и подвижни колиби, които сж се  
съхранили и до нашето време. Въ полар-  
нитѣ страни челоувѣкъ си строи жилище изъ  
ледъ и снѣгъ, покрити вжтрѣ съ зѣврски  
кожи. Въ страни богати съ лѣсове, каквото  
е била всичка Источна Европа, за едно съ

<sup>1)</sup> Объ оздоровленіи городовъ, 1884.

Русия, човекът си строил дървени жилища — колиба, домъ, сарай; въ Южна Европа — изъ камени. Вредъ човекъ, за да си направи нуждитъ здания, се е ползвалъ преимущественно съ мѣстенъ материалъ; за това се разбира, че жителъ отъ полярнитъ блата никога нѣма да измисли готически храмъ.

Отъ гигиеническа точка зрѣние ний не трѣба да смѣсваме двѣ явления, които нѣматъ нищо общо помежду си: церковно-религиозната архитектура и жилищата на обитателитъ. Египетскитъ пирамиди съ обелискитъ и сфинкситъ сж били направени отъ феллахитъ, които сж живѣли тогава и сега живѣятъ въ колиби; колосалнитъ и поразителнитъ по своята сложность храмове въ Индия сж построени едвамъ-ли не отъ най-бѣднитъ дравиди; това сжщото ний виждаме на вредъ, гдѣто горнитъ классове, царетъ и жрецитъ, можали да принуждаватъ многобройнитъ роби да работятъ само за единъ хлѣбъ. Тази архитектура, пзаящитъ произведения на които сж преминали къмъ настъ, не ни интересува; нъ всичко това — съ какво и какъ се е проявило освобождението отъ робство човѣчество — всичка тази тѣй нарѣчена гражданска архитектура, която се е създала въ силата на нуждитъ и потребноститъ на свободния гражданинъ — влиза въ областта на хигиената.

Къща, *domus mea*, е тази вънкашна сграда, горѣ-долу удобна и покойна, горѣ-долу украсена, която си прави свободния гражданинъ, по нуждитъ и потребноститъ си; събранне отъ подобни домове, които съставляватъ село, градъ или столица — е по типа и характера си едно сложно вънкашно покривало, което потребно е да се изучи.

Отъ здравето жилище ний искаме, щото то да бѣде сухо, по възможность отдѣлено отъ земята и защищено отъ земнитъ испарения, достатъчно високо, свѣтло, цѣлестно-образно вентилировано и отоплено, щото въздухътъ да бѣде въ него чистъ и не твърдъ влаженъ; при това да не живѣятъ въ него много хора. Тѣзи трѣбвания сж основани не само на лични желанія и на инстинктивно съзнание, че тъмна, влажна, низка къща, въ която живѣятъ много хора,

е вонеща и не може да бѣде здрава, не, тѣзи трѣбвания се основаватъ на многобройни научни изслѣдвания и наблюдения.

Ний справедливо се страхуваме отъ влажността въ къщитъ, защото влажнитъ стѣни и влажния въздухъ сж добри проводници на топлината и за това човекъ въ такви жилища по-скоро мързни. Да си човекъ около влажна стѣна е особено опасно, защото при това тѣлото се охлаждава отъ едната страна; като нарушава равномерното распределение на кръвта въ тѣлото, това охлаждение произвежда много болѣсти, особено ревматически. Влажнитъ стѣни, като не пропусчатъ въздухъ, унищожаватъ естествената вентилация и съдѣйствуватъ къмъ разваляние на въздухътъ; въ бѣднитъ къщи, гдѣто живѣятъ много хора и работятъ вжтрѣ, то дѣйствува още по-силно. Най-сетѣ, влажността способствува къмъ развѣждане на органически вещества и зародиши на микроскопически животни.

Отсутствието или недостатъчното количество на свѣтлината има голѣмо влияние върху хранението и ръстътъ на растителното и животното царства; човѣческиятъ организмъ е особено чувствителенъ къмъ свѣтлината: въ темнотата той ослабва и става мраченъ, грустенъ и апатиченъ.

Живѣяннето на много хора въ една къща има голѣмо здравословно значение: човѣческото джханне, пътътъ, прахътъ отъ дрѣхитъ и отъ други нѣща — всичко това разваля въздухътъ. Хигиениститъ искатъ, щото въ обикновеннитъ помѣщения, за живѣяние на всѣкой човекъ да пада не по-малко отъ 20 кубически метра пространство. Гдѣто нѣма достатъчно количество въздухъ, тамъ се появяватъ болѣсти на пищеварителнитъ и джхателнитъ органи, страшно малокръвие, — особено у женитъ и дѣцата, които по-много време оставатъ въ къщитъ си.

(Слѣдва.)

### Нѣколко думи върху охтината.

Има щастливи мѣста, въ които твърдѣ рѣдко се срѣща охтината: това сж балканскитъ области, на 2000 аршина и повече високи отъ морето. Жителитъ тамъ сж силни, мускунисти хора и нищо не знаятъ за тази страшна бо-

мѣстѣ, която въ топлиѣ приморски страни всѣкодневно хваща жертви. Балканиститѣ жители, освѣнѣ гдѣто винаги вдъхвватъ чистѣ горескый въздухъ, се намиратъ постоянно въ движение, отъ което дѣхание се ускорява, се углубява и въздуха въ бѣлия дробъ бързо се промѣнява. Наопаѣтъ, сѣдящия животъ има поразително влияние върху охтиката, тъй като движенията, а за едно съ тѣхъ и бързото промѣняване на въздуха липсватъ. Да наведемъ единъ примѣръ: въ течението на седемъ години, между 75 хиляди служаци по желѣзницата, които, споредъ службата си, винаги се намиратъ въ движение, сѣ умрѣли 16 человекъ отъ охтика; въ сѣщото време отъ 25 хиляди хора, които сѣ занимавали по станциитѣ, конторитѣ и пр., сирѣчь, сѣ водили сѣдящъ животъ, сѣ умрѣли отъ охтика 412 человекъ, ще каже, 77 пѣти повече (Lagneau)!

Распространението на охтиката по свѣта е чрезвычайно: една пѣта часть отъ всичкитѣ, които умиратъ, гинѣтъ отъ охтика; отъ нея само въ една Германия умиратъ всѣка година близо 200 хиляди хора; предполага се, че на всѣки 50 жители се пада единъ охтиченъ. . . . Въ Виена, напримѣръ, на всѣки 10 хиляди жители умиратъ 80 человекъ отъ охтика; за това даже се е предлагало да се нарича тази болѣсть виенска (*morbus viennensis*), нѣ не се приело, защото и по другитѣ мѣста охтиката не по-малко върлува.

При такива грозни фактове челоѣчеството живѣе, както говедо, отъ день на день, като безпомощно и равнодушно чака нападение, болѣсть и смъртъ отъ страшиаи недѣлъ. Болѣсти (холера, чума и проч.), които бързо прибиратъ своитѣ жертви, дѣйствуватъ още на въображението на обществото, като го подигнатъ къмъ самосъзнание, къмъ енергични (и повечето пѣти вече късни) мѣрки; нѣ болѣсти, които върлуватъ постоянно, къмъ които населението е навикнало, не срѣщатъ никакъвъ отпоръ, никакво противодѣйствие отъ страна на обществото. Лѣкаритѣ во всичкитѣ държави отколѣ указватъ на невъзможността да се борятъ съ нея съ медицински средства, показватъ на мѣрки, които трѣба да взематъ правителствата, — нѣ всичко това остава безъ полза. Най-сетнѣ, французкитѣ лѣкари сѣ се обърнали къмъ самото общество, като му предлагали да основатъ «охтични дружества» — напразно! Който е здравъ, не вѣрва, че може да се разболѣе, който е боленъ, не вѣрва, че има охтика. . . .

Въ понататѣшното изложение върху охтиката ще забѣлѣжимъ тѣзи общи мѣрки, които се препорѣчватъ отъ медицинската наука, нѣ съ пѣлно съмнѣние да ли ще се приематъ, особено у насъ, гдѣто има по всичкитѣ клонове на общественния животъ толкова работа, щото се

забравя здравieto. Нѣ ако правителствата и общества нѣматъ желание и възможность да взематъ общи мѣрки срѣщу охтиката, то поне частни лица трѣба да се борятъ съ нея, колкото може всѣкий. Въ нашия вѣстникъ ще горимъ върху тази болѣсть не веднажъ и не дважъ; за това читателя не трѣба да чака за сега твърдѣ подробно описание на охтиката, нѣ само най-общитѣ черти и най-важнитѣ точки на тази болѣсть.

### Расположение къмъ охтиката

бива наследственое и придобито. Ако на охтичния боленъ баща му или майката му сѣ умрѣли отъ сѣщата болѣсть, то се казва, че той приелъ охтиката по наследство. На-истина, често (нѣ не винаги) виждаме, че дѣцата на охтичнитѣ родители рано или късно получватъ охтика. Предава-ли се самата болѣсть отъ родителитѣ на дѣцата? Не, нѣ се предава само едно расположение къмъ нея. Въ какво се състои това расположение: да-ли въ особено състояние на бѣлия дробъ, на кръвта, на соковетѣ, на нервитѣ — ний точно незнаемъ. Може да предполагаме, че охтичнитѣ родители предаватъ на дѣцата си недостатъчно развиванне на бѣлия дробъ, който впоследствие не може да обори вреднитѣ влияния, на които е изложенъ всѣкой челоѣкъ презъ живота си. Нѣ това недостатъчно развиванне (или други недостатѣци въ организма) може да се опази чрезъ взетитѣ въ време мѣрки. Тѣй напримѣръ, ако дѣтето, което е родено отъ охтични родители, ще го дадемъ на една здрава дойка, ще го гудемъ въ добри условия за живѣяние, го премѣстимъ въ здравъ балканискъ климатъ, го развивемъ добръ физически и проч., то имаме право да очакваме, че «расположението къмъ охтиката» ще остане празенъ звукъ и то никога нѣма да я получи. Отъ друга страна, лошава-та дойка или искусственого кърмене, слабоото питание, живиницата въ дѣтството, живѣянieto въ тѣсни и мръзни кѣщи, отсѣктвие-то на физически упражнения, лошаия въздухъ и т. н. могатъ да направятъ челоѣка охтиченъ, ако и да е роденъ отъ най-здрави родители. Всичкитѣ поменати условия вообще спомагатъ за лесното добиванне на всѣкой видъ болѣсти; а тѣй като охтиката по често се срѣща, за това и виждаме, че най-слабитѣ хора по-често гинѣтъ отъ охтика. Обществото желае да се научи — отъ какво произлиза тази болѣсть, съ естествена цѣль — да знае, какъ да се опази отъ нея. Нѣ за постиганieto на тази цѣль трѣба да се съблюдаватъ здравословни правила, трѣба да се раждатъ и възпитватъ здрави дѣца, да се развива хармонически младежта физически и нравствено, да се унищожатъ вреднитѣ обичаи и лошитѣ привички, да се махне спромашията. . . . Трѣба и трѣба!

Върху това сж писани цѣли трактати и ще се пишатъ още въ продължение на много вѣкове...

(Слъдва).

### СИФИЛИСЪ.

Отъ д-ра Н. Петрова.

(Край).

Подиръ 3—5 години отъ деня на заразяването, сифилис изгубва своята прилъпчивостъ, нъ сѣмето на подобни болни предизвиква още неправили зачатия, които сж опасни, както за майката, тъй и за плодътъ. Припадъцитѣ на отколѣшния сифилисъ приличатъ на наследственъ и се показватъ въ заболѣването на вътрѣшнитѣ части на тѣлото. Въ тѣзи случаи здравето се разрушава отъ особено ново-образование, извѣстно подъ име «сифилитическа пѣпка», която е способна да се появява по всичкото тѣло на болния човѣкъ. Сифилитическата пѣпка най-често се развива въ кожата нъ се осѣща като бучки, въ величина на просено зърно до лешникъ. Такиви пѣпки се появяватъ на купове, особено на слѣпнитѣ очи, на челото, на плешкитѣ, близо до лактитѣ и рѣдко на краката; тѣзи пѣпки въ началото биватъ яки, а кожата върху тѣхъ е темна-червеникава. Подиръ горѣ-долу продължително време, кожата върху пѣпкитѣ се распуква и се образуватъ дълбоки рани, често до самия кокалъ. Нагнояването въ подобни рани не бива голѣмо; разставяннето отива твърдѣ слабо. Щомъ едни рани зарастватъ, нови пѣпки се появяватъ въ други мѣста, пакъ се распукуватъ и подобно нѣщо може да се продължава нѣколко мѣсеца и даже години. Като слѣдствие на тази болѣсть оставатъ голѣми грозотии по кожата, изгубватъ се нѣкои части отъ носътъ и т. н.

Едновременно съ развиваннето на пѣпкитѣ въ кожата, става разболѣване на кокалитѣ и преплушествено на ципата имъ. Болни кокалъ се познава по неговата надутостъ, по неравността на краищата му и по болкитѣ, които особенно безпокоятъ болния нощемъ. Влѣдствие отъ заболѣване на кокалната ципа, кокалитѣ гниятъ, изгубва се носътъ, гласътъ, краката и ръцѣтъ не могатъ да се мърдатъ. Подобно тѣжко течение на сифилис е твърдѣ рѣдко. Гниенето на кокалитѣ въ носътъ се познава по лошаватъ миризма и по гъгненнето. Заболѣването на мозака се познава по изгубването на движението на краишницитѣ, което става легка-по-легка. Ако сѣществуватъ тѣзи признаци, то може да се приеме, че вътрѣшнитѣ части на тѣлото сж заразени отъ сѣщата болѣсть. Повтаряме, че подобни тѣжки видове на сифилис се срѣщатъ рѣдко и когато болния не обърща внимание на болѣстьта си. Лошавия

животъ и пиянството располагатъ къмъ честн възвръщания на болѣстьта; внимателно отношение къмъ нея предпазва отъ тѣжкото заболѣване на вътрѣшнитѣ органи и често привежда къмъ пълно оздравяние, което се познава отъ това, че сифилис не се повърща. —

Лѣкарската помощъ при сифилис се заключава въ надзора върху болнитѣ и въ лѣкуването имъ. Макаръ надзорътъ върху болнитѣ и да се показва отъ първъ поглѣдъ простъ, нъ, наистина, той е твърдѣ рѣдко сполучливъ. Когато надзора се налага отъ страна на правителството, то населението го избѣгва и колкото е по строгъ надзора, толкова повече се криятъ. Единственната разумна мѣрка, която може да ограничи разпространението на сифилис, се заключава въ развиваннето на населението и въ знанието. Хората тогава по-лесно съзнаватъ опасността на тази лошава болѣсть, ревностно се лѣкуватъ, строго се подчиняватъ на лѣкарскитѣ предписания и съ това спасяватъ не само себе си, нъ и цѣлъ редъ хора, които ги окръжаватъ. Сифилитическитѣ болни трѣба да помнатъ, че тѣхната заразителностъ е твърдѣ голѣма и не се измѣнява отъ преселяване отъ мѣсто на мѣсто, отъ градъ въ село или наопакъ. Заразата се предава отъ допирание на болния къмъ здравия; заразяването е по-лесно, ако болния има одрасквания или рана на кожата си, съ която се допира къмъ здравия — на каква и да е възраст и полъ. За това сифилитическия боленъ трѣба да избѣгва сношение съ здравитѣ хора, особено да се не цѣлува съ тѣхъ, до като не оздрави. Дѣцата тѣй сѣщо приематъ и предаватъ заразата, както и възрастнитѣ хора; за това болното дѣте трѣба да се отдѣли отъ здравитѣ, макаръ и може да се остави въ една стая, защото презъ въздухътъ сифилитическата зараза не се предава. Дѣтето, родено отъ сифилитически родители, трѣба да го кърми самата майка; ако тя нѣма млѣко, трѣба да се прибѣгне къмъ искусственно кърмене (глѣд. 2 брой на в. «Здравие»). Жената, която е страдала отъ сифилис, никога не трѣба да се наема за дойка да кърми чужди дѣца. Мажътъ, заразенъ отъ сифилис, не трѣба да се жени въ течение на три години отъ деня на заразяването си. По нѣкогажъ даже три-годишния срокъ е недостатъченъ и това се познава отъ повърщаннето на сифилис; може да се приеме за правило, че човѣкъ може да се жени, ако въ течението на една година не е имало никакво повърщанне на сифилис; сѣщото се отнася и къмъ женитѣ, които сж страдали отъ тази лошава болѣсть. Колко и да сж строги горнитѣ мѣрки, тѣ трѣба да се изпълняватъ заради здравнето на невиннитѣ дѣца и въ името на християнската любовъ единъ къмъ другъ. —

## Лѣкувание отъ сифилисъ.

*Отъ д-ра С. В. Григорова. 1)*

Свършването на сифилиса зависи отъ това — лѣченъ ли е билъ той или не (или е билъ лошо лѣченъ). Нелѣкуваната болѣстъ се продължава много време и оставява безобразия и грознотии, като: паднали носове, разрушаване на небето въ устата и хващане на рѣцѣтъ и краката. Нѣ подобно свършване на болѣстѣта е рѣдко; въ повечето случаи болния гине отъ разболѣване на нѣкой важенъ за живота органъ, като черния дробъ, мозака, бѣбрецитѣ или отъ развиването на тѣй нареченото сифилитическо лошаво-сочие, къмъ което се присъединяватъ и други болѣсти — най-често охитката.

Пита се: може ли сифилиса да се излѣчи? Поголѣмата частъ отъ лѣкаритѣ и практически наблѣденіи рѣшаватъ този въпросъ утвърдително на основание слѣдующитѣ доказателства:

1). Человѣкъ, който страда отъ явенъ или скритъ сифилисъ, не може да се зарази вторий пѣтъ, до като има въ себѣ си сифилитический ядъ. Между това има описани случаи (ако и не твърдѣ много), че хора, които нѣкой пѣтъ сѣ страдали отъ сифилисъ, подирѣ нѣкое време пакъ сѣ го получавали; това доказва, че тѣзи хора, преди второто си заразяване, били вече излѣчени отъ ядѣтъ на първото заразяване.

2). Болнитѣ родители, които сѣ предавали по наслѣдство на дѣцата си сифилисъ, подирѣ потребното лѣкувание, сѣ раждали здрави дѣца. А роденитѣ здрави дѣца отъ родители, които сѣ били сифилитични, доказватъ пълното излѣкувание на родителитѣ отъ сифилиса. И тѣй се вижда, че сифилиса може да се излѣкува.

Живакътъ и юдѣтъ сѣставляватъ основа за лѣкуванието отъ сифилисъ; всичкитѣ други средства, като трѣви, желязо, рибяна мазъ, мишморка и т. н. сѣ оставени или се употребяватъ само тогава, когато се изисква укрѣпването на организмътъ.

За времето, кога трѣба да се захване лѣкуванието на сифилиса, може да се каже слѣдующето: на всѣко едно одраскване или рана, които се явяватъ подирѣ полово сближение, трѣба да се обърща внимание, защото на първото време е още възможно да се предпази цѣлия организмъ отъ заразяване. Колкото за общото лѣкувание на заразения вече организмъ, то нѣкои лѣкари захващатъ го по-рано, а други чакатъ до като се появятъ изсипитѣ. Къмъ послѣдното мнѣние се придържатъ по-голѣмата частъ отъ лѣкаритѣ, тѣй като, колкото по бѣсно се захваща да се лѣкува сифилиса, толкова

по-лесно може да се опредѣли формата му — силенъ-ли е той или не.

Освѣнъ лѣкарствата, ѣденнето и образътъ на живота на болнитѣ иматъ голѣмо значение за лѣкуванието на сифилиса.

Трѣба да се забѣжи, че по никаква книга не може да се изучи лѣкуванието на сифилиса, защото тукъ се изисква голѣма практическа опитностъ: трѣба да се лѣкува не сифилисътъ, а болниятъ съ всичкитѣ му особености, които сѣ разнообразни и иматъ влияние върху сифилисътъ.

## Лѣкувание съ живакъ.

Живакътъ може да бѣде введенъ въ организмътъ по различенъ начинъ. Всѣкой начинъ има си своитѣ преимущества и недостатѣци, за които ще спомена отдѣлно при описанието имъ.

Начинъ за натриваніето въ кожата живакътъ въ видъ на мазъ. — Лѣкувание чрезъ натриваніе дѣйствува вѣрно и може да се продължава дълго време безъ никаква вреда за болния, тѣй като живака влиза въ тѣлото постепенно и само чрезъ кожата. За това този начинъ на лѣкуванието е отколѣ приетъ и се употребява и до сега отъ лѣкаритѣ. Натриваніето трѣба да се прави отъ самия боленъ съ гола дланъ, тѣй като за другъ здравъ човѣкъ натриваніето може да бѣде вредно, а при употреблението на ръкавица се губи много мазъ на праздно.

За натриваніе обикновено се употребява живачна сива мазъ, която се назначава отдѣлно за всѣкой пѣтъ, като се съобразява силата на болѣстѣта съ силитѣ на болния. Болнитѣ причиняватъ на себѣ си вреда, ако намаляватъ или уголѣмяватъ назначенното отъ доктора количество мазъ.

Преди натриваніето болния трѣба да направи баня; за това той може да вземе една ванна отъ 28 до 29 градуса топла или просто да се омые въ баня.

Когато болния трѣба да се мажи, взема опредѣленното количество мазъ, назначена за едно натриваніе и я размазва по дланитѣ си; послѣ растрива отъ горѣ на долу и обратно вътрѣшнитѣ страни на жебитѣ си въ продължение на 30 минути.

Второ натриваніе се прави на другия день по вътрѣшнитѣ части на кълвитѣ. Ако на жебитѣ и кълвитѣ има косми, то трѣба да се избърснатъ, защото отъ натриваніето се появяватъ пѣпки, които се чешатъ нѣколко дня. За това добро е, щото на другия день подирѣ всѣко натриваніе да се измиватъ намазанитѣ мѣста съ топла вода съ сапунъ и да се посипватъ съ пудра или съ обикновена кола. Третето натриваніе се прави по двѣтъ страни на горѣмѣтъ. Четвъртото натриваніе прави по рѣ-

1) Изъ съчинението му: „О сифилисъ“ Москва, 1881.

цѣтъ, между лактитѣ и рамената, което трѣба да се продължава цѣлъ часъ.

Подиръ това болния отива въ баня, измива се добръ и пакъ захваща по същия редъ да се натрива. Подиръ 4 или 5 натривания пакъ отива въ баня, пакъ захваща да се натрива и т. н. А колко пати трѣба да се правятъ тѣзи натривания — назначава доктора <sup>1)</sup>. При употребяването на живакътъ болния е длъженъ да си пизмива често устата и си чисти зѣбитѣ.

Лѣкаритѣ употребяватъ твърдѣ често инструментъ, съ който църкватъ подъ кожата живакъ; нѣ този видъ на лѣкуване изисква опитностъ и болния самичекъ не може да го прави.

Живакътъ, като влѣтъшенъ лѣкъ, дѣйствува по-лека и прави разстройство на стомахътъ; за това той се употребява твърдѣ рѣдко. Живакътъ обикновено се назначава въ видъ на хапове и въ твърдѣ малко количество, два-три пати на день.

(Слѣдва).

## Общественъ животъ.

≡ Гражданското Медицинско Управление е получило съгласието на Г-на Министра на Внѣшнитѣ Дѣла за издаването «Сборникъ отъ материи за санитарното състояние на Княжеството презъ 1884 год.» Медицинското Управление иска, щото сборника «да служи, като дѣйствително, вѣрно и правдиво оглѣдало, въ което да се отразява дѣйствителното санитарно състояние на Княжеството, като същевременно позволява на читателя да направи общи заключения». — Душевно привѣтствуваме потикътъ, даденъ отъ висшата медицинска инстанция въ Княжеството, който напълно хармонизира съ желанието, изразено на стр. 46 на вѣстника ни и желаемъ на другаритѣ си всеотдадно изпълнение на трудната задача. Явното и добросъвестното, преимущественно статистическото описание на санитарното състояние на Княжеството ще послужи като надежно основание къмъ подобряването му въ здравословното отношение. По поводъ призова на българскитѣ лѣкари къмъ дружна работа, приглашаваме ги и ний да окажатъ духовната си помощ на в. «Здравие» и да внесатъ лептитѣ си въ полза на българското общество. —

≡ Въ брой 3-й на в. «Руссе» е напечатано писмо на бившия помощникъ при аптеката на Ю. Пенчева въ Търново, С. Валадън, въ което се обвинява упоменатия аптекаръ, че той не

<sup>1)</sup> Въ тѣзи случаи, гдѣто съвѣтъ нѣма докторъ, болнитѣ могатъ да употребяватъ сива мазъ, като взематъ по половинъ драмъ на всеко едно натриване. Добъръ отхраненъ, силни хора трѣба да правятъ по описания редъ до 20 натривания; ако хванатъ да текатъ лъги, то натриванията трѣба да се нацъстнатъ и подиръ нѣкое време пакъ да се захванатъ.

Редакц.

отпущалъ лѣкарствата споредъ докторското предписание, като умалявалъ количеството нмъ или замѣнявалъ едни лѣкарства съ други. Въ доказателство изобличителътъ навежда 10 примѣра, въ които съобщава докторскитѣ рецепти и показва въ какво се е състояла фалсификацията.

Макаръ това обвинение се представлява доста не вѣроятно, ний не се съмняваме, че ще се назначи строго изслѣдване по въпросното обвинение. Обществото, което плаща 100, 200 и 300 пати повече отъ дѣйствителната стойностъ на лѣковетѣ, трѣба да бѣде безусловно сигурно, че му се отпуска каквото му е назначено. Спицерина не може да бѣде търговецъ и лѣкуването не е търговия. Фалсификацията на лѣкарствата е страшно престѣпление противъ обществото и законътъ. Напримѣръ, челоуѣкъ страда отъ мѣчителна трѣска; докторътъ му назначава вѣренъ лѣкъ — хининъ (сулфатъ), а аптеката отпуска вмѣсто това нѣкой си горчивъ прахъ; болния продължава да страда и кой ще го възнагради за неговитѣ мъки? Ний тукъ приведохме най-явенъ примѣръ, нѣ биватъ случаи, гдѣто подобно престѣпление на аптекарътъ може да коства и животътъ на болнитѣ.

## Мѣстна хроника.

≡ Негово Височество пристигна на 29 Априлн въ градъ ни.

≡ Варненскій градскій кметъ г. Колони е издалъ приказъ отъ 16 параграфа относително чистотата въ града. — Остава да видимъ изпълнението на този прекрасенъ приказъ.

## Лѣкарска кореспонденция.

Единъ абонатъ въ Варна пита: «ако 20 или 30 годишни гробища се разравятъ сега, въ които сѣ били заровани мъртвечи отъ холера, шарка и други заразителни болѣсти, то може ли да бѣде зловредно за здравнето на обитающитѣ въ къщи, построени на такива мѣста?» —

Въ разни държави съществуватъ различни срокове, подиръ които се позволява разравянето на гробища, — отъ 7 (България) до 30 години (Пруссия). Разбира се, че труповетѣ изгниватъ на всѣкадъ не въ еднакво време, нѣ съобразно съ почвата, въ която сѣ турнати; има гробища, въ които и подиръ 10—15 години труповетѣ съвършено не се измѣняватъ. Въобще се приема, че 30-годишенъ срокъ е най-краенъ, подиръ който разравянето на гроби-

щата може да се разрѣши безъ вреда за здравнето. Въ Руссия е запрѣтено да се правятъ зданія на мѣста, гдѣто сѫ били заровени мъртви; въ България се изисква за това разрѣшеніе отъ Министерството (чл. 45 на пол. прав. за упазв. на общ. здр.). Ний мислимъ, че въ сегашното време, гдѣто всѣкой день може да се появи холера, разровяване на гробища, въ които сѫ били заровени умрѣли отъ холера и шарка — най-прилѣпчиви болѣсти — може да бѣде опасно; построяване на тѣзи мѣста зданія считаме за вредно въ здравословното ѳтношение. —

**Г-ну Д. Г. М. въ Тръвна.** — Вижда се, че Вий смѣсватъ двѣ наложни болѣсти, като предполага че сѫ една и сѣща. Съ нѣколко думи не може да Ви се отговори, затова ще пишемъ върху тѣзи болѣсти особено. Молимъ да отговорите на въпроситѣ: иматъ-ли болнитѣ тогава огънь? (колко време трае болѣстѣта? винаги-ли се явява у дѣцата почервяване по другитѣ части на тѣлото или се ограничава съ почервяване само по странитѣ на лицето?)

**№ 301 въ Ломъ.** — Вий молите да Ви се даде программа за живѣяние въобще, като съобщавате колко време се занимавате. — Въ 5 часа сутрѣнѣта трѣба да ставате, да се расхождате или да се кѣпите въ рѣката; послѣ да пиете мѣлко, да ѣдете яйца; отъ 8 до 12 Вий имате работа; подиръ това да обѣдвате хранителни нѣща (мѣсо, зеленчуци, малко вино); подиръ обѣдъ правете расходка, ако не е горѣщо, или преминавайте времето на въздуха въ приятни разговори; отъ 3—5 сте заети; отъ 6 до 8 правете голѣма расходка; въ 8 хранете се съ леки нѣща — масло, яйца, мѣлко и проч. Отъ 8½ до 10 можете да се занимавате съ четение, а въ 10 часа — лека Ви нощ!

**Въ с. Дълбоки.** — Споредъ приетото правило, благодарности не печатаме. —

### С М Ъ С Ъ.

— Въ Ятивѣ, въ Испания, се е появила холера. На 14 Априлѣ наст. год. Испанскій Министръ на вътрѣшнитѣ работи завилъ въ камарата, че той е заповѣдалъ, щото заразенитѣ градове и села да се отдѣлятъ и въобще да се приложатъ «енергически мѣрки». По този поводъ в. «Врачъ» забѣлѣзва, че, разбира се, карантинитѣ нѣма да помогнатъ, а когато холерата се намира вече на прага, то на «енергическитѣ мѣрки» надеждата е слаба.

— По случай възможното появленіе на холерата въ Руссия, Одесската санитарна комиссія се обърнала къмъ жителитѣ съ слѣдующето въззвание: «Граждане! Миналата година западна Европа бѣше я постигнало едно бѣдствие:

въ Франция, Италия и Испания свирѣпствуваше холера, която поглѣтна много жертви. Дружинитѣ мѣрки на всичкитѣ европейски господарства не само не дадохъ да се распространи тази болѣстъ, нъ я и прекратихъ въ тѣзи мѣста, гдѣто се е появила. Между това опасността на холерата далечъ още не се е минала; съ настѣпваніето на лѣтото, тя може отъ ново да се появи и даже може би въ по-голѣми размѣри.

Холерата е болѣстъ епидемическа, заразителна, таквази, която може да бѣде пренесена отъ едно мѣсто на друго. На опитъ е доказано, че тя свирѣпствува най-повече въ тѣзи мѣста, които се съдържатъ не чисто и въобще се намиратъ въ лоша санитарни условия. Въ градоветѣ, гдѣто се е появявала холерата, е забѣлѣжено, че тя най-повече е пребирала жертви въ тѣзи махали на града, въ които населението е живѣяло много на гѣсто и въздухътъ е билъ заразенъ; наопакъ, тѣзи части на градѣтъ, които сѫ държали чисто, малко или съвсѣмъ не сѫ страдали отъ холера.

За да се избави човекъ отъ тази болѣстъ, — страшна, когато тя получава своето развиваніе, — трѣба да се погрижи за чистотата върху всичко, което ни окръжава; трѣба да си очистимъ и държимъ чисто двороветѣ, нуждницитѣ, помиянитѣ ями и другитѣ въобще мѣста, въ които може да се набѣра нечистота.

За това трѣба да се погрижимъ за временно, докато е възможно да се направи всичко безъ суетение и бързина, а слѣдователно и безъ голѣми разноски, съ една рѣчь, да бѣде всичко направено обмислено и удовлетворително. Човекъ да отлага потребнитѣ предохранителни мѣрки, да се надѣва, че може-би бѣдствието ще мине изамине, да разсчитва, че възможно е да се приематъ потребнитѣ мѣрки чакъ при приближаваніето на опасността, — ще бѣде неблагоприятна и непростителна немарливостъ.

Членовѣтъ на изпълнителната санитарна комиссія, избрана отъ Градското Общинско Управленіе за приеманіе на потребнитѣ мѣрки въ случай появленіето на холерата, сѫ напълно убѣдени, че за главно условие на успѣхътъ служи съчувствието и съдѣйствието на обществото, че безъ участието на обществото дѣятелността на санитарната комиссія не може да достигне до желанитѣ благоприятни резултати. За това комиссіята преди всичко счита за свой дългъ да се обърне най-първо къмъ жителитѣ на гр. Одесса съ напоминаніе за потребното привеждане на своитѣ дворове, жилища и всичко, което ги окръжава въ по-чисто състояние.

Комиссіята искава увѣренностъ, че жителитѣ на градѣтъ, въ интереса за съхраненіето на свойтъ животъ и здравіе, строго ще изпъл-

нивать, както настоящето указание, тъй също и всичкитѣ правила и постановления, които се отнасятъ до народното здравие.»

≡ Въ Америка правителството предложило да се назначатъ 500,000 долари за мѣрки срѣщу холерата.

≡ Единъ докторъ съобщава за една жена, която четири пѣти, едно слѣдъ друго, раждала все по двѣ дѣца. Преди това тя родила четири пѣти по едно дѣте. Тази жена, която се е оженила като била 16 години, сега е на 29 години и има вече 12 дѣца. Майката ѝ раждала два пѣти по двѣ дѣца.

≡ Английското хигиеническо дружество дѣятелно распространява здравословни познания. Миналата година, по желанието на дружество, сѣ били прочетени 100 публични сказки съ съдържание върху здравословието; на хигиеническото изложение се продавали всѣка седмица 1500 екземпляра отъ изданията на дружеството; съчинението за холерата е било напечатано въ количество на 27,000 екземпляра, които всички сѣ се продали. —

≡ Въ Пруссия е издадено постановление, което запрѣтава надуванието на мѣсо не само съ уста, нѣ и съ масуръ, защото подобно надувание се прави само съ цѣль да се предаде на мѣсото по добръ видъ, сирѣчь, по лесно да лѣжатъ купувачитѣ и, освѣнъ това, надуванието спомага за по-бързо разваляние на мѣсото.

### Метереологически бѣлѣжки.

Отъ 15 до 30 Априлий 1885 г.

Среднето число на барометра 75,3; средната температура край морето + 13,5°, най-голѣмата + 33,5 (на 24 Априлий, въ 12 часа денемъ, на слънце); най-малката + 11,5 (въ 12 часа денемъ). На 20 нощемъ и 21 денемъ валь дѣждъ; въ продължение на половинъ часть, съ малки междулаци, дѣждьтъ на 21 Априлий падна 2,5 мм. На 18 имаше ЮИ., на 27 и 28 ЮЗ. и на 29 СИ. вѣтрове.

## 8 ДѢТСКАЯ БИБЛИОТЕКА.

**РУБ.** Высылается съ первой почтой десять книгъ „Дѣтской Библиотеки“: Пушкинъ, Гоголь, Грибодовъ, Тургеневъ, Лермонтовъ, гр. Л. Толстой, Островскій, Достоевскій, Гончаровъ, Некрасовъ и Кольцовъ. Каждая книга (около 200 стран.) заключаетъ биографію писателя, портретъ и его лучшіе произведенія. Цѣна за 10 книгъ съ пересылкою за границу — **восемь рублей.**

### КОНТОРА „ДѢТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ“

вступивъ въ соглашеніе съ лучшими заграничными фабриками, пѣбеть возможность высылатъ, по весьма дешевой цѣнѣ, слѣдующія роскошныя вещи, приспособленныя для школъ и для подарковъ: 1) **ЧАСЫ НАБИНЕТНЫЯ** столовыя, изящн. заграничн. работы, съ вѣрнымъ ходомъ. 2) **ВОЛШЕБНЫЙ ФОНАРЬ** съ картинами и печат. руководствомъ. 3) **СТЕРЕОСКОПЪ** съ картинами. 4) **МИКРОСКОПЪ**, увеличающ. до 500 разъ. 5) **ТЕАТРАЛЬНЫЙ БИНОКЛЬ**. 6) **СОЛНЕЧНЫЯ ЧАСЫ**, карманные, глухіе, съ компасомъ. 7) **САМОУЧИТЕЛЬ РИСОВАНИЯ**. Ящикъ красокъ, кисти и печат. руководство. 8) **МУЗЫКАЛЬНАЯ МАШИНА** (органчикъ). 9) **НЕСЕСЕРЪ** для дѣвочекъ. 10) **РОСКОШНЫЙ АЛЬБОМЪ**. Цѣна каждой вещи съ пересылкою 7 рублей.

Вещи съ книгами высылаются по удешевленной цѣнѣ: за 10 книгъ и двѣ вещи, на выборъ — 18 руб., 10 книгъ и три вещи — 23 руб. и такъ далѣе, прибавляя по пяти рублей за каждую вещь. Выписывающіе 10 книгъ и всѣ десять вещей высылаютъ только 53 рубля. Цѣны означены съ пересылкою за границу.

Кромѣ того, контора высылаетъ слѣдующіе превосходные предметы:

### ЗА 40 РУБ.

высылаются слѣдующія **ЧЕТЫРЕ ВЕЩИ**: необходимыя въ особенности для сельскихъ хозяевъ:

1) **БАРОМЕТРЪ** металлическій, усовершенств. конструкціи, задолго предсказывающій всѣ перемѣны погоды: ясную погоду, сушь, дождь, снѣгъ, бурю и проч. Съ книгою о прихит. къ сельск. хозяйству.

2) **ПОЛЕВАЯ ЗРИТЕЛЬНАЯ ТРУБА**, приближающая на нѣсколько верстъ.

3) **МИКРОСКОПЪ** увеличивающій до 500 разъ.

4) **ЧАСЫ КАРМАННЫЯ**, американскіе, изящной работы, съ вѣрнымъ ходомъ.

Отдѣльно высылаются по 12 руб. каждая вещь.

Цѣны означены съ пересылкою за границу. Деньги могутъ быть высылаемы или переводомъ черезъ банкъ, или русскими кредитными бумажками, или серебряными рублями, или золотомъ (по курсу).

Всѣ требованія адресуются: въ Москву, въ контору „Дѣтской Библиотеки“ (Петровка, д. Кредитнаго Общества).

### НОВОСТИ

(ТОЛЬКО ЧТО ПОЛУЧЕННЫЯ ИЗЪ-ЗА ГРАНИЦЫ.)

### ЗА 30 РУБ.

высылаются слѣдующія **ЧЕТЫРЕ ВЕЩИ**:

1) **ПАРОВАЯ МАШИНА** (полная модель), дѣйствующая паромъ, вполне безопасная для комнатъ.

2) **ВОЛШЕБНЫЙ ФОНАРЬ** новѣйшаго устройства, большой, съ сильн. освѣщ., со множествомъ картинъ и руководствомъ.

3) **КАМЕРА ОБСКУРА**, съ помощью которой можно снимать портреты, виды и проч. съ руководствомъ.

4) **ЗООТРОПЪ** съ движущимися картинами.

Отдѣльно высылаются: паров. машина и волшебн. фонарь — по 18 руб., камера-обскура и зоотропъ по 12 руб.